

'Le travail, c'est la guerre.'
Colloquium naar aanleiding
van veertig jaar Marokkaans-
Belgisch verdrag

Piet Creve, Amsab-ISG

In de tweede helft van vorige eeuw sloot de Belgische Staat meerdere bilaterale verdragen voor de 'invoer' van buitenlandse arbeidskrachten. Sommige ervan gaven aanleiding tot heuse herdenkingen. Dat was in 1996 het geval met het vijftigjarig verdrag met Italië en vorig jaar met 40 jaar Turks-Belgisch akkoord. Dit jaar is het 40 jaar geleden dat met Marokko een dergelijk verdrag werd afgesloten. Rond die verjaardag was een uitgebreid programma opgezet door EMIM (Espace Mémorial de l'Immigration Marocaine / Erkenning van 40 jaar Migratie en Inburgering van Marokkanen).⁽¹⁾ Een van de belangrijkste activiteiten was de organisatie van een driedaags colloquium midden februari met als titel *Geschiedenis en actualiteit van de Marokkaanse immigratie in België*. Enkele beleidsverantwoordelijken en tal van onderzoekers uit België, Marokko, Frankrijk en Nederland kwamen aan het woord. De behandelde thema's liepen sterk uiteen. Vanzelfsprekend was er een belangrijke historische bijdrage, zowel vanuit Belgisch als Marokkaans

perspectief. Maar ook de actualiteit kwam ruimschoots aan bod: gezondheidszorg, schoolproblematiek, politieke participatie... De referaten van het colloquium worden binnenkort gebundeld; dit verslagje stipt maar enkele punten aan.

Marco Martiniello van het Centre d'Etudes de l'Ethnicité et des Migrations van de Luikse universiteit plaatste enkele kanttekeningen bij het fenomeen herdenkingen. Zo vielen de activiteiten rond 50 jaar Italiaans-Belgisch akkoord bij veel Italianen van de eerste generatie niet in goede aarde; zeker niet toen die bijna het karakter van een viering kregen. Want uiteindelijk beantwoordden die overeenkomsten aan een kille economische logica en waren de omstandigheden van rekrutering en de eerste opvang in de landen van bestemming vaak vernederend en triest. Anne Morelli voegde daar nog aan toe dat het Marokkaans-Belgisch akkoord toen een non-event was. Het haalde nauwelijks de media en ook de uitvoering ervan gebeurde uiterst discreet: de Marokkanen kwamen toe op afgelegen vliegvelden en in kleine stations. Voor Martiniello blijft een dergelijke herdenking hoe dan ook relevant. In het geval van het Belgisch-Marokkaans akkoord ziet hij vier belangrijke redenen daartoe: het internationale klimaat sinds 11 september, een Belgisch verkiezingsjaar, de blijvend problematische sociaal-economische toestand van een groot deel van de Marokkaanse gemeenschap en de rol van de intelligentsia van Marokkaanse origine in de herdenking.

Een opvallende bijdrage kwam van Mimoun Aziza van de universiteit van Meknès. Hij behandelde de Rif, het bergachtige noorden van het land, als plaats van emigratie met een lange geschiedenis. Vanaf het midden van de 19e eeuw trokken Marokkanen uit die streek naar de omgeving van Oran in het huidige Algerije. Aanvankelijk ging het om seizoensarbeid, maar meer en meer Marokkanen vestigden zich ook in de regio. Lokale hongersnood gaf de emigratie een belangrijke duw. De betere lonen aan de andere kant van de grens oefenden een grote aantrekkingskracht uit en de Marokkanen werden in hun nieuw milieu niet echt als vreemden gezien. Wie een beetje vertrouwd is met de geschiedenis van de Vlaamse emigratie naar Noord-Frankrijk, hoort bekende echo's. De Algerijnse opstand tegen de Franse kolonisator in de jaren 1950 deed de emigratie vanuit de Rif stilvallen. Maar de bestaansmogelijkheden in die regio waren er in honderd jaar niet echt op vooruitgegaan. Marokko werd onafhankelijk in 1956 en het is niet verbazend dat de jonge staat een uitweg zocht voor de werkloosheid en de sociale onrust in de Rif. Vandaar kwam een nieuwe migratiebeweging op gang, ditmaal naar Europa.

(1) Voor meer informatie, zie: www.emim.be

**Omtrent Tinne Vandensande en Marc Jacobs.
Naar aanleiding van de Prijs van de Vlaamse
Gemeenschap voor Cultureel Erfgoed 2003.**

*Hendrik Defoort, erfgoedcoördinator
Gent Cultuurstad*

Ik was bijzonder verheugd in een vorig nummer van *Brood & Rozen* te vernemen dat de archieven van de koepelorganisaties van de Belgische socialistische coöperatieve beweging op een schitterende manier geïnventariseerd werden. Hopelijk zal hier een stimulans van uit gaan om meer onderzoek te verrichten rond het fenomeen coöperatie, rond coöperatieve bewegingen, rond vormen van consumptie, rond (socialistische) bedrijfscultuur. Als lid van de redactie van dit tijdschrift was ik echter niet opgezet met de korte klaagzang in de aanhef van het stuk. Auteurs Bart De Nil en Martijn Vandembroucke halen er scherp uit naar het huidige erfgoedbeleid, dat "synoniem is van 'publiekswerking', 'communicatie' en 'evenementen' [waardoor het] niet vanzelfsprekend [is] om eens uit te pakken met verwerkingsresultaten die je pas na een lange periode kan presenteren". De impliciete boodschap was duidelijk: in tegenstelling tot het werk van vele anderen impliceerde de realisatie van deze inventaris "een zware investering van tijd én vooral kennis". Het 'hard labeur' van Bart en